

SRETNI BIVŠI - SRETNO DIJETE Ugledna psihologinja dr. sc. Gordana Buljan Flander ruši mit roditelja koji "zbog djece" ostaju zajedno: Za djecu je dobar razvod bolji nego loš brak

08.11.2019 | Autor: Lara BAGAR za GLAS ISTRE

Djeca roditelja koji se ne uspijevaju razvesti na miran način imaju niže samopoštovanje, veću anksioznost, depresivnost, impulzivnost, osjećaj krivnje i srama te su više skloni ovisnosti, poput konzumiranja alkohola i droge, kaže Buljan Flander

Brak je mrak, stav je jedne trećine parova u Hrvatskoj čiji brak završava razvodom. Žrtve te propasti najčešće su oni koji su bili kruna ljubavi - djeca. Raskid braka najčešće ne pogađa samo supružnike, već i cijelu obiteljsku okolinu. Zabrinjavajuće je što je otprilike trećina razvoda u Hrvatskoj obilježena visokim konfliktom bivših partnera, što djecu često stavlja u središte sukoba, predstavlja rizik od zanemarivanja i emocionalnog zlostavljanja, osobito ako se radi o otuđenju djeteta od jednog roditelja.

Vrste razvoda

Istaknula je to na iznimno posjećenom predavanju "Konfliktni razvodi - djeca u središtu sukoba" u organizaciji Zavoda za javno zdravstvo Istarske županije prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander, klinička psihologinja i psihoterapeutkinja, ravnateljica Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, ustanove specijalizirane za rad s traumatiziranom djecom i njihovim obiteljima, te osnivačica Hrabrog telefona, linije za zlostavljanu i zanemarenu djecu.

Iako je razvod bolno iskustvo koje na ljestvici stresnih životnih situacija zauzima visoko mjesto, odmah nakon smrti, nerijetko se brak zna pretvoriti u mučnu i konfliktnu zajednicu narušenih i napetih odnosa pa se često vode rasprave o tome je li bolje rješenje za djecu ostati u neskladnom braku ili se razvesti. "Za djecu je dobar razvod bolji nego loš brak. Djeci više šteti roditeljski sukob, a ne razvod sam po sebi. Dapače, opteretiti djecu međusobnim narušenim odnosima, šaljući im poruku da su ona odgovorna što su roditelji, unatoč neslaganjima, ostali zajedno, puno je štetnije od same rastave roditelja", smatra ugledna stručnjakinja. Naglasila je da su sukob roditelja, svjedočenje nasilju u obitelji te osjećaj krivice za nesreću roditelja, za djecu znatno štetniji nego što bi bio čin razdvajanja roditelja.

Kakogod bilo, činjenica je da je razvod jako stresno iskustvo koje pogađa svu djecu i mlade, neovisno o dobi, spolu i ostalim karakteristikama. Stoga prilagodba djeteta najviše ovisi o tome kakav odnos roditelji održavaju nakon razvoda.

Buljan Flander predstavila je različite međupartnerske odnose koji definiraju vrste razvoda. Prvi je prijateljski u kojem roditelji doista ostaju prijatelji, druže se i ostvaruju blizak odnos. Takvih je jedna trećina. U drugoj varijanti razvod je "poslovni", poput sklapanja posla u kojem roditelji nemaju blizak prijateljski odnos, ali se korektno dogovaraju oko djeteta. Takvih je, također, jedna trećina. Treća skupina o kojoj je i najviše bilo riječ, jer ostavlja i najteže posljedice ne samo na supružnike već i na dijete, su visokokonfliktni razvodi u kojima je prisutna stalna želja za svađama, verbalna ili tjelesna agresija, ekstremno neprijateljstvo i nedostatak povjerenja među roditeljima i manipulacija kao učestala pojava u takvim situacijama.

Antisocijalno ponašanje

- Nema prediktora koji bi mogli odrediti roditelje rizične za visoki konflikt, nema ni socio-demografskih, ni obrazovnih pretkazatelja. Ali uočava se da takvi roditelji imaju više pravnih sporova, ne slažu se oko financija, nekada imaju i više nekretnina, dolaze iz obitelji s više nasilja, a tu su i neki elementi poremećaja ličnosti. Mislim da je sve više takvih, a to onda prelazi okvire psihologije, tu posla imaju psihijatri, smatra psihologinja.

Posljedice su visokokonfliktnih razvoda, tumači Buljan Flander, to što djeca iz takvih razvoda dva do pet puta imaju klinički značajne poteškoće ponašanja i doživljavanja u odnosu na djecu čiji roditelji nisu imali visoki konflikt tijekom razvoda. To se kod djece manifestira u više oblika antisocijalnog ponašanja - nepoštivanjem autoriteta, težim uspostavljanjem i održavanjem vršnjačkih odnosa, korištenjem nasilja kao strategije rješavanja problema, s više školskih teškoća i teškoća prilagodbe na školu, prekidom normalnog tijeka privrženosti, strahom od bliskih odnosa, nestabilnim

partnerskim odnosima u budućnosti, a tuđe potrebe su im važnije od njihovih jer su naučili zadovoljavati jednog i drugog roditelja da ne bi došlo do sukoba, a zaboravili su na svoje potrebe.

Zbog toga djeca roditelja koji se ne uspijevaju razvesti na miran način imaju niže samopoštovanje, veću anksioznost, depresivnost, impulzivnost, osjećaj krivnje i srama te su više skloni ovisnosti, poput konzumiranja alkohola i droge.

Prekid obitelji uvijek za sobom nosi bol i ne postoji ni jedna razvojna faza koja dijete čini neosjetljivim na roditeljsko neslaganje sa separacijom. U predškolskoj dobi, odnosno do sedme godine dijete uvijek misli da je ono uzrok obiteljskih razmirica i razvoda. Kao posljedica toga zna doći do pojave dezorijentiranog ponašanja i reagiranja, dok je u toj dobi razmišljanje još uvijek egocentrično i magijsko.

- Mama i tata se svađaju jer ja nisam pojela kelj u vrtiću. Mama i tata su se razveli jer nisam bio dobar, primjeri su dječjeg razmišljanja o razvodu. U školskoj dobi nerijetko se događa da djeca zauzimaju stranu roditelja, tješe ga te se identificiraju s jednim i bave se "odraslim pitanjima". Pojavljuje se disocijativna strana a uslijed regresije pojavljuje se i separacijska tjeskoba, kaže Buljan Flander te naglašava da adolescentni u toj formativnoj dobi i dalje trebaju siguran dom, iako se individualiziraju i okreću vršnjacima.

Manipulacija i devijacija

U toj dobi prisutno je moraliziranje prema roditeljima koje se manifestira u priklijanju i odbijanju roditelja. No, moguće su i oprečne situacije, od preuzimanja odgovornosti odraslih do izbjegavanja obiteljskih druženja. Istraživanja također pokazuju da djeca koja svjedoče roditeljskom konfliktu, odnosno djeca čiji su roditelji dugoročno u visokom konfliktu imaju jednake teškoće kao i djeca koja su žrtve fizičkog zlostavljanja i zanemarivanja.

- Jedno mi je dijete reklo: bilo bi mi lakše da imam slomljenu ruku i da krvarim jer nitko ne vidi kako meni krv ide iz srca, nizala je psihologinja svjedočanstva djece.

Manipulacija je vrlo prisutna posljedica razvoda, kako kod djece tako i kod roditelja. Nažalost, Buljan Flander ističe da se stručnjacima mentalnog zdravlja sve češće upućuju djeca iz visokokonfliktnih razvoda gdje jedan ili oba roditelja manipuliraju djetetom da bi ga zadržali ili odvojili od drugog roditelja te time dovode do devijacije djetetove osobnosti.

- Gotovo svakodnevno vidimo djecu koja, pod utjecajem manipulativnog roditelja, navode da mrze jednog roditelja, da nikad nisu ništa lijepo doživjeli s njim te kao motive odbijanja kontakata s drugim roditeljem navode apsurdne i beznačajne fraze naučene od manipulativnog roditelja. Istovremeno idealiziraju drugog roditelja, zauzimaju njegovu stranu, navodi psihologinja uz mnoštvo primjera iz prakse. U takvim situacijama, kada se upravo roditelji ponašaju nezrelo i u konačnici nesvjesno, ne vode računa o djetetovim emocionalnim potrebama, djeca razvijaju nesigurnost, vulnerabilnost, konflikt lojalnosti, boje se voljeti jednog roditelja ili pokazivati ljubav prema jednom roditelju u prisutnosti onog drugog, a zapravo čeznu za ljubavlju i dobrim odnosom s oboje roditelja. Najbolji interes djeteta je da se slobodno druži s

drugim roditeljem, da smije iznijeti mišljenje, da smije pred mamom reći "volim tatu", pred tatom "volim mamu". No, vrlo često djeca čitaju na maminom licu smije li voljeti tatu, a na tatinom smije li voljeti mamu, navela je Buljan Flander.

Manipulativni roditelj je često spreman manipulirati, ne samo svojim djetetom, već i cijelim sustavom, ističe. Nije rijetkost da raznim postupcima kroz zdravstvene, socijalne ili pravosudne institucije "kupuje" vrijeme, u kojem opstruirajući druženja i govoreći protiv drugog roditelja, otuđuju dijete od tog roditelja te nakon nekog vremena dijete i samo, shvaćajući da je to uvjet ljubavi roditelja koji manipulira, odbacuje drugog roditelja.

Roditelj otuđitelj

- U međuvremenu ga je manipulativni roditelj toliko izmanipulirao te počeo povlačiti po stručnjacima i institucijama gdje mu se pripisuje sindrom naprimjer separacijske tjeskobe te se stoga preporuča smanjiti kontakte s roditeljem kojeg dijete odbija. Isti se već obratio sudu, centrima za socijalnu skrb, u kojima optužuje drugog roditelja za nedostatak roditeljskih kompetencija, neprimjerene odgojne postupke, fizičko i seksualno zlostavljanje i slično. Ponekad prođu, ne samo mjeseci, nego i godine u kojima je dijete otuđeno i ne kontaktira s lažno optuženim roditeljem, koji, umjesto na dijete, troši energiju i vrijeme na dokazivanje sposobnosti roditeljstva te ne može adekvatno sudjelovati u svakodnevnom životu i odgoju djeteta. No, često se dogodi da je do tada dijete već sasvim otuđeno od tog roditelja, a u otuđivanju je sudjelovao ne samo roditelj, već i sustav ne prepoznajući na vrijeme manipulaciju i ne zaustavivši svojim mehanizmima roditelja koji nanosi štetu djetetu, detaljno je objasnila stručnjakinja pojam otuđenog djeteta što je nerijetko posljedica toksičnih vanbračnih odnosa.

Kao posljedicu toga odbijaju kontakt s roditeljima i predstavljaju velik problem ne samo roditelju, već, što je najgore, i samome sebi.

- Djeca imaju pravo na kontinuitet odnosa s oba roditelja, više nego na kontinuitet fizičke sredine. Dijete treba zaštititi od opterećenja partnerskim odnosima te mu slati poruku da je svijet sigurno, a ne nesigurno mjesto. U protivnome, imat ćemo adolescenta za kojega ćemo se pitati otkud mu takvo asocijalno ponašanje, rekla je psihologinja.

Pojam otuđenog djeteta je vrlo delikatan, istaknula je uz opasku: "Otuđuje onaj koji ima moć". Postoji više stupnjeva otuđenja i, naravno, svako je dijete drugačije. Buljan Flander je izdvojila neke karakteristike. Otušena djeca, ekstremno ocrnjuju roditelje, imaju apsurdne razloge odbijanja roditelja, prisutan je nedostatak ambivalencije - odnosno jednog roditelja vide apsolutno savršanim, a drugoga apsolutno groznim, postavljaju se kao "nezavisni mislitelji", odnosno imaju samostalan stav te pritom govore riječima kojima govori i roditelj otuđitelj. Otušena djeca ne pokazuju krivnju ni osjećaje prema odbačenom roditelju i neselektivno zauzimaju stranu jednog roditelja. Otušena djeca odbacuju obitelj odbačenog roditelja. Takva djeca zahtijevaju stručnu pomoć i micanje iz toksične sredine.

No, u konačnici, smatra psihologinja, djeca rastavljenih roditelja gotovo uvijek žele jedno, a to je da se njihovi roditelji pomire i da opet budu obitelj. Čak i kad su odnosi

roditelja bili značajno narušeni, čak i ako je bilo nasilja u obitelji, gotovo sva djeca imaju duboku želju da obitelj bude na okupu. Ako kažemo da to nije moguće i pokušamo doći do druge želje, gotovo sva djeca kažu da žele da roditelji budu prijatelji, da lijepo razgovaraju, da se slažu, da se ne svađaju i slično.

Nema savršenih

- Djeca trebaju da razvedeni roditelji budu pristojni jedno prema drugom, da razgovaraju. To je najveći poklon koji razvedeni roditelji mogu dati djeci. O tome što je najbolji interes djeteta, svi daju drugačije odgovore - suci, roditelji, psiholozi. Ja smatram da je najbolji interes djeteta da nakon razvoda braka ima oba roditelja, makar nesavršena, jer nitko nije savršen roditelj. Ni jedno dijete mi nije reklo da ne želi drugog roditelja, osim otuđenog djeteta koje je to izrecitalo napamet, kazala je.

Kada suočimo roditelje s tim da je autentična želja njihovog djeteta da budu opet zajedno, naravno da se ne zalažu više da se želja djeteta treba ispuniti. I u pravu su. "Dijete ima pravo na svoje želje, ima ih pravo izreći i pokazati, ali odrasli donose konačne odluke. Na njima je da razmisle i shvate da je nemogućnost prilagodbe djece na razvod gotovo uvijek uvjetovana roditeljskim sukobima. Dijete treba oba roditelja, granice, strukturu i vodstvo kroz odgoj, jednako kao što treba ljubav, pažnju, brigu i njegu", završila je Buljan Flander.